

Iin kunta
Jokisuuntie 2
91101 Ii
kirjaamo@ii.fi

LAUSUNTO

1.6.2020

Dnro 191/2020

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Iin Yli-Olhavan tuulivoimahankkeen OAS ja YVA-suunnittelu

YLI-OLHAVAN TUULIVOIMAHANKKEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Megatuuli Oy suunnittelee tuulipuistoa Iin kuntaan, Yli-Olhavan alueelle. Alueelle suunnitellaan enintään 68 uuden tuulivoimalan rakentamista kolmelle osa-alueelle. YVA:ssa tutkittiin vaihtoehtona myös 48 tuulivoimalaa ja hankkeen toteuttamatta jättämistä. Sähkönsiirron vaihtoehdot sijoittuvat Yli-iin, Oulun ja Simon kuntien alueille.

Yli-Olhavan tuulivoimahanke sijoittuu pääosin Oijärven paliskuntaan, mutta osittain myös poronhoitoalueen ulkopuolelle. Oijärven paliskunnan suurin sallittu poroluku on 1300 ja poronomistajia on 51. Paliskunnan poronhoito perustuu luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laiduntamiseen. Paliskuntaan sijoittuu ennestään Myllykankaan tuulipuisto ja luvitusvaiheessa oleva Isokankaan tuulipuisto. Paliskunnan rajalle sijoittuvat Nybyn ja Olhavan puistot sekä suunniteltu Palokankaan tuulipuisto. Näissä on yhteensä 58 tuulivoimalaa. Uusi hanke sijoittuu olemassa olevista ja suunnitelluista alueista sisämaahan päin ja sen myötä keskeisille poronhoidon toiminta-alueille. Sähkönsiirron vaihtoehto SVE B sijoittuu Isosydänmaan paliskuntaan, olemassa olevan voimajohdon rinnalle.

Poronhoidon huomioon ottaminen tuulipuistohankkeissa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990): ”Poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta” (PHL 3§). Poronhoitolaissa 53 §:n mukaan: ”suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa.” Yli-Olhavan tuulipuisto sijoittuu osittain valtion maille. Yksi PHL 53 § mukainen neuvottelu on järjestetty tähän mennessä suunnittelun aikana.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan poronhoitolain rajaan liittyvän suunnittelumääräyksen mukaan: *Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyynn-*

tiaidat. Valtion maiden käytön osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan kanssa. Tuulivoimaosayleiskaavan alueet sijoittuvat osittain maakuntakaavan Tv-1 alueille. Sekä tuulipuistojen yleisten suunnittelumääräysten että Tv-1 alueen suunnittelumääräyksen mukaan poronhoitoalueella tulee turvata poronhoidon edellytykset.

Vaikutukset poronhoitoon

Poronhoito on ekstensiivinen maankäyttömuoto, jonka kannattavuus perustuu laajoihin laidunalueisiin ja porojen luontaisen laidunkierron mukaiseen vapaaseen laiduntamiseen. Paliskunnan toiminnalliseen ympäristöön kuuluvat erilaiset laidunalueet (mm. kesä, talvi, rykimä, vasoma), ja niille siirtymiseen käytettävät alueet, sekä paliskunnan poronhoidon toiminta-alueet ja infrastruktuuri (mm. kuljetusreitit, erotusaidat, kämpät, laidunkiertoaidat ym.). Paliskunnan toiminta on suunnitelmallista elinkeinon harjoittamista. Kaikki paliskunnan alueelle tuleva uusi toiminta vaikuttaa poronhoitoon, sillä paliskunta eri osineen on yhtenäinen toimintaympäristö. Eri alueiden merkityksen suuruus vaihtelee paliskunnan sisällä.

Tuulipuistohanke sijoittuisi Oijärven paliskunnan toiminta-alueelle. Tuulipuistoalueilla on paliskunnan parhaita kesälaitumia ja lisääntymisajan- (vasoma-ajan), syksyn ja talven laitumia. Tuulipuistohankkeesta aiheutuu välittömiä laidunten menetyksiä. Porot todennäköisesti siirtyvät vasomaan muualle. Suuri osa hankealueista on syyslaitumia, joiden merkitys porojen teuraskunnolle ja talven yli hyväkuntoisenaselviämiseksi on suuri. Mikäli porot välttävät tuulipuiston alueita häiriön (rakentaminen, voimaloiden liike, ääni, välke lentoestevaloista) vuoksi tai niitä ei voida enää käyttää poronhoitotöissä, aiheutuu laajemmille alueille ulottuvia välillisiä laidunmenetyksiä. Lukuisten pohjoismaisten tutkimusten mukaan etenkin vaatimet (yli 80 % porokarjasta) ovat herkkiä ihmistoiminnan ja infrastruktuurin aiheuttamalle häiriölle, varsinkin kevättalvella tiineyden loppuvaiheessa, vasoma-aikana ja sen jälkeen (Skarin & Åhman 2014). Etenkin Ruotsissa on tutkittu poronhoidolle aiheutuvia vaikutuksia tuulivoiman osalta. Skarinin ym. (2015) mukaan vasomisaikana porovaatimet välttivät tuulipuistoja niiden rakentamisaikana jopa 3,5 km päähän alueesta. Porojen laidunalueen välttämistä ilmeni sekä elinpiirin valinnan tasolla, että elinpiirin sisällä tapahtuvalla laitumen valinnan tasolla. Porot myös lakkasivat käyttämästä tai käyttivät vähemmän tuulipuistojen läheisistä vakiintuneista kulkureiteistään ja liikkuivat nopeammin alueen poikki (Skarin ym. 2015). Tuulivoiman aiheuttama häiriö (melu ja liike) porojen laiduntamiselle vasoma-aikana on todettu myös hankkeiden toiminnan aikana (Skarin ym. 2018).

Tuulipuistohankkeen suunnittelualueille ei sijoitu paliskunnan kiinteitä erotusaitoja, mutta siellä on käytetty väliaikaisia siirtoaitoja, joissa porot syksyllä erotellaan ja kesäisin merkitään vasoja. Hankkeella voi olla vaikutuksia alueiden käytettävyyteen siirtoaitapaikkoina, kun metsät hakataan aukeiksi. Tämä voi tarkoittaa työmäärän lisääntymistä ja paliskunnan tuon osan toiminnan suunnittelua uudestaan ja johtaa poronhoidon toiminnan siirtämiseen alueelta. Suunnittelu ja uudelleenrakentaminen aiheuttavat kustannuksia elinkeinolle. Aiempien kannanottojen mukaan esimerkiksi Myllykankaan tuulipuisto on hieman vaikeuttanut ja hidastanut poronhoitotöitä kesällä, kun metsät on hakattu ja porot ovat tulleet

räkkäsuojaan alueelle ja sitten hajonneet pienempiin partioihin, joita on vaikeampi koota aitaan vasanmerkkintää varten. Jos vasat jäävät merkitsemättä, niitä ei voida erottaa omistajansa omaisuudeksi esim. liikennevahinkotilanteessa ja omistajalta jää korvaus saamatta.

Tuulipuistohanke tuo alueelle lisää uusia teitä, jotka pidetään ympäri vuoden auki. Porot lähtevät helposti kulkemaan teitä pitkin etenkin, jos laitumilla tulee ongelmia syystalvella jäätyamisen kanssa tai jos tulee syvä, pehmeä hanki. Paliskuntaa huolestuttaa porojen siirtyminen poronhoitoalueen ulkopuolelle, sillä porot eivät lain mukaan saisi laiduntaa siellä. Tämä johtaa ristiriitoihin alueella asuvien ihmisten kanssa ja lisätöihin ja kustannuksiin, kun poroja pitää siirtää takaisin oikeille alueille. Ongelmia aiheutuu myös, mikäli porot ehtivät kulkea rautatielle, sillä radan aita on paikoin epäkunnossa ja poroja jää siellä junan alle. Mikäli porot ehtivät kulkea nelostien yli meren puolelle, niiden poiskuljettaminen on vielä työläämpää ja tien vilkas liikenne joudutaan pysäyttämään.

Ympäristövaikutusten arviointi

Ympäristölle aiheutetut muutokset vaikuttavat aina poronhoitoon. Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset ovat keskeisiä ja niiden asianmukaiseen selvittämiseen ja huomioon ottamiseen suunnittelussa ohjaa paitsi poronhoitolaki, myös YVA-laki sekä alueella voimassa oleva maakuntakaava.

Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu hankkeessa ja niistä on tehty erillinen raportti. Selvityksessä on käytetty tutkimustietoa ja TOKAT-hankkeessa päivitettyä poronhoidon paikkatietoaineistoa. Oijärven paliskunnan kanssa on käyty yksi PHL 53 § edellyttämä neuvottelu ja poroisännän kanssa on keskusteltu puhelimesta. Mikäli paliskunta katsoo tarpeelliseksi, sen kanssa on syytä neuvotella poronhoitolain mukaisesti edelleen suunnittelun edetessä sellaisessa vaiheessa, että suunnitelmiin voi vielä vaikuttaa.

Raportin kieli ja toteutettu arviointi ei anna asiantuntevaa vaikutelmaa: esim. Isosydänmaan paliskunta kirjoitettu toistuvasti väärin, puhutaan vasojen imetyskyvystä, aitauksista jne. Raportissa verrataan tuulivoimaloiden sorapintoja hakkuuaukeisiin ja arvellaan, että hakkuuaukeilla ei olisi poroille ravintoa. Näillä vahvasti muun maankäytön piirissä olevilla paliskunnilla hakatuilla kuivahkoilla ja tuoreilla kankeilla kuitenkin kasvaa poroille hyvää kesä- ja syysravintoa, kun heinät ja ruohot valtaavat alueen. Hakkuissa maanpintaa ei myöskään kokonaan käännetä (vrt. pelkkä sorapinta) eli alueille jää myös varpuja, joita porot voivat hyödyntää syystalvella. Poronhoidon kokemia laidunten menetyksiä ei myöskään voida verrata suoraan paliskunnan pinta-alaan, koska siellä on jo paljon muuta maankäyttöä ja alueita, joita poronhoito ei voi lainkaan käyttää. Laitumien menetystä tulee arvioida suhteessa niiden määrään paliskunnassa ja niiden merkitykseen paliskunnalle (ovatko vähenevät alueet tärkeitä alueita). Laidunten menetykset arvioidaan raportissa 3,0 (VE 2) ja 4,5 (VE 1) prosentiksi. Kokonaisuudessaan paliskunnassa on Luonnonvarakeskuksen toimesta kartoitettu infrastruktuurin alle jääneen porolaitumia 7,5% paliskunnan pinta-alasta (Kumpula ym. 2019), mikä on eniten koko poronhoitoalueella. Keskimäärin poronhoitoalueella vastaava luku on 1,9 %. Näin ollen arvioinnissa laskettua laidunmenetystä ei edes voida

pitää mitenkään vähäisenä. Luonnonvarakeskuksen mukaan paliskunnan laitumista yhtensä infrastruktuurin ja ihmistoiminnan aiheuttaman häiriön alla on 42-45 % laitumista, vuodenajasta riippuen. Näin ollen paliskunnan herkkyyttä laidunalueiden menetykselle voidaan pitää suurena, koska laitumia on jo niin paljon muun maankäytön piirissä. Kartoissa esitetään poromääriä eri alueilla, mutta niitä ei juuri-kaan käsitellä tekstissä. Kartojen perusteella kaikkiaan noin kaksi kolmasosaa Oijärven paliskunnan eloporoista (ja lisäksi niiden vasat) ovat hankkeen vaikutusalueella, jos sähkönsiirtoreitti Simoon otetaan huomioon, mitä voidaan pitää merkittävänä määränä.

Arviointi ei myöskään ole loogista: ensin sanotaan, että porot ovat talven lisäruokinnan piirissä ja sen vuoksi talvilaitumet eivät ole tässä paliskunnassa poronhoidolle tärkeitä. Sen jälkeen on arvioitu talvilaitumien määriä (vähän karukkokankaita, joka sekin on vain yksi talvilaidunten osa) ja laidunten menetyksiä (vähän koska niitä ylipäättään onkaan vähän) ja lopulta on päädytty siihen, että hankkeen vaikutus porolaitumille on vähäinen. Vähäisiä vaikutuksia todetaan myös muiden eri vaikutusmekanismien suhteen, mutta ei mainita edes sitä onko vähäinen vaikutus negatiivista tai positiivista. Liikennevahinkojen lisääntymistä tai poronhoidolle aiheutuvia muita menetyksiä kuten porojen jäämistä peuroiksi ja peuravasojen erkanemista emistään, ei tunnisteta. Raportissa ei lainkaan arvioida sitä, mikä olisi hankkeen kokonaisvaikutus eri vaikutusmekanismit huomioon ottaen. Yhteisvaikutus kaikki alueen olemassa olevat ja suunnitellut hankkeet huomioon ottaen vaihtoehdossa VE 1, joka näyttää kaavaehdotuksen mukaan olevan toteutukseen valittu vaihtoehto, arvioidaan kuitenkin kohtalaisiksi. Näin ollen hankkeen vaikutus poronhoidolle on vähintäänkin *kohtalaisen kielteinen*, paliskunnan herkkyyys ja yhteisvaikutukset huomioon ottaen jopa tätä suurempi.

Mahdollisia haittojen lieventämistoimia käsitellään hiukan, mutta ei kerrota mitä hankkeessa todellisudessa aiotaan tehdä haittojen vähentämiseksi ja onko toimenpiteistä sovittu paliskuntien kanssa. On myös epäselvää, onko Isosydänmaan paliskuntaa osallistettu menettelyyn, ainakaan sitä ei mainita aineistoissa tai lähteissä. Itse selostuksessa poronhoitoa käsitellään vain vähän. Voimajohdon vaikutuksia poronhoidolle ei ole lainkaan tunnistettu selostuksen yhteenvetotaulukossa. Paliskuntain yhdistys pitää ympäristövaikutusten arviointia poronhoidon osalta puutteellisena ja sen johtopäätöksiä hankkeen vähäisestä vaikutuksesta vääränä.

Osayleiskaavaluonnos

Kaavassa osoitettavan M-1 alueen kaavamääräys kuuluu:

”--- Alueella on sallittua maa- ja metsätalouden harjoittamista palveleva rakentaminen sekä poronhoitoalueella myös poronhoitoa varten tarvittavien rakenteiden rakentaminen.”

Ehdotamme että kaavamääräyksestä poistetaan sana ”poronhoitoalueella”. Tämä sen vuoksi, että poronhoitoa varten voi olla välttämätöntä rakentaa esimerkiksi pyyntiaita tai aitoja siihen soveltuvaan paikkaan poronhoitoalueen ulkopuolella, jotta porot saadaan kerättyä alueelta, missä ne eivät saa poronhoi-

tolain mukaan laiduntaa, mutta mihin niitä voi kulkeutua esimerkiksi tuulivoimaloiden aiheuttaman häiriön vuoksi. Aidat rakennetaan aina maanomistajan luvalla, eli kenenkään tietämättä tai turhaan niitä ei rakenneta. Aitojen rakentamisen estäminen kaavamääräyksellä sen sijaan ei ole perusteltua.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan poronhoitolain rajaan liittyvä ja tuulipuistojen suunnittelua ohjaava suunnittelumääräys edellyttävät, että hankkeen suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset. Paliskuntain yhdistys katsoo, että kaavaan tulee lisätä yleinen koko kaava-alueetta koskeva suunnittelumääräys, esimerkiksi:

Alueen suunnittelussa ja toteuttamisessa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Tämä turvaisi poronhoidon huomioon ottamista hankkeen jatkosuunnittelussa. Kaavamääräystä on syytä avata kaavaselostuksessa, jotta ymmärretään, mitä toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen tässä tapauksessa tuulivoimayhtiöltä edellyttää. Poronhoidon edellytysten turvaaminen suunnittelussa ja toteutuksessa tarkoittaa yhteistyötä ja vuoropuhelua (esim. voimaloiden sijoittaminen, rakentamisen ajoittaminen vähemmän häiriöalttiille ajalle, poronhoidon rakenteiden sijoittaminen tuulipuistoalueelle, vaikutusten seuranta jne.), vaikutusten lieventämistä ja poronhoidolle aiheutuvien haittojen ja menetysten kompensointia. Haittojen kompensoinnista tulee neuvotella ja päästä sopimukseen paliskunnan kanssa ennen kaavan hyväksymistä.

Alueen maakuntakaavasta tulee määräyksiä, jotka YVA-lain ja poronhoitolain kanssa edellyttävät erityistä poronhoidon huomioon ottamista hankkeen suunnittelussa ja sen toimintaedellytysten turvaamista.

Tuulipuiston rakentamisesta ja toiminnasta aiheutuvat haitat ja menetykset tulee pyrkiä lieventämään ja kompensoida Oijärven paliskunnalle täysimääräisesti. Hankkeen vaikutuksia tulee seurata. Näistä asioista tulee neuvotella ja päästä sopimukseen paliskunnan kanssa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet

Kumpula, J., Siitari, J., Siitari, S., Kurkilahti, M., Heikkinen, J. & Oinonen, K. (2019). Poronhoitoalueen talvilaitumet vuosien 2016–2018 laiduninventoinnissa: Talvilaidunten tilan muutokset ja muutosten syyt. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 33/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 86 s.

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated rein-deer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology* 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellemann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology* 30: 1527-1540.

Skarin, A., Sandström, P., Alam, M. (2018). Out of sight of wind turbines—Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution* 2018; 1-14.

ma/ao